

Bülten

2/2016

Merhaba,

Önümüzdeki süreçte iç siyasetten kaynaklı gelişmelerin ciddi ekonomik sonuçları olacağı görülüyor.

Nitekim bunun ilk yansımalarını finans piyasalarının tepkilerinden görebilmek mümkün. Morgan Stanley, 6 Mayıs tarihli raporunda "Politik Riskler Geri Geldi" başlığını attı. Buna göre 3 temel risk belirdi: (i) 2016'nın son çeyreği ya da 2017'nin ilk çeyreğinde tekrar erken bir seçim olabilir (ii) AB ile olan ilişkiler bozuluyor (iii) Yeni bir ekonomi yönetimi iş başına gelecek, bu belirsizlikleri artırıyor. Ayrıca Merkez Bankası'nın para politikasını değiştirerek, düşük faiz politikasına dönmesinin de ilave olumsuzluklar yaratacağı vurgulanıyor.

Radobank ise, "Politik risklerin su yüzüne çıkması" olarak nitelediği son operasyon sonucunda dolar / TL kurunun şu ana kadar görülmüş en yüksek oran olan 3,07'nin üzerine çıkmasının bir hayli yüksek ihtimal olduğunu yazdı.

Türkiye ekonomisinin en yumuşak üç karnı (özel sektör dış borç stokunun yüksekliği ve döviz açık pozisyonu, kurun önlenemez yüksekliği ve iç tasarruf oranlarının dünya ortalamasının yarısı gibi bir düşük düzeyde olması nedeniyle yabancı kaynaklara bağımlılığı) ağırmaya devam edecek gibi duruyor.

HDP Ekonomi Komisyonu
ekonomihdp@gmail.com

Bizi Twitter'dan takip edin!
@hdpekonomi

Ekonomi Büyüdü! Ama Nasıl?

Nisan'da açıklanan büyüme verilerine göre Türkiye ekonomisi 2015'te % 4 büyüdü. AKP Hükümetini ve yandaş medyayı mutlu eden bu verinin detaylarında son derece rahatsız edici gerçekler saklı.

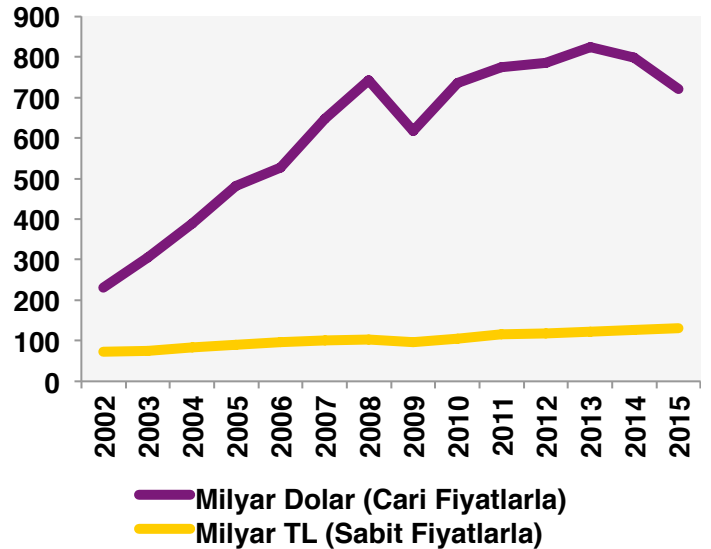
İlk olarak, ekonomi büyüdü, ama dolar cinsinden toplamda 80 milyar dolar küçüldü. Dahası kişi başına düş(mey)en gelir 10 bin 395 dolardan 9 bin 261 dolara geriledi. Yani ekonomi büyürken halkımız daha da yoksullaştı. İkinci olarak, sektör bazında tarım sektörü % 7,6; hizmetler % 4,8 büyürken, büyümenin ana sektörü olan sanayi sektörünün büyümesi sadece % 3,3 ile sınırlı kaldı.

O halde ekonomiyi büyüten neydi? Bu, yeni sanayi yatırımları ya da ihracat artışı değil (zira ihracat binde 8 azaldı), tüketim harcamalarıdır. Sırasıyla; devletin tüketim harcaması % 6,7 ve hanelerin tüketim harcaması % 4,5 arttı. Devletin son dönemde bütçeyi nereye harcadığını biliyoruz: İçerdeki ve dışarıdaki savaş için yapılan askeri harcamalar ve Saray'ın durdurulamayan tüketim harcamaları.

► Borç Ekonomisi

Haneler ise 1.300 TL asgari ücret ile tüketimlerini nasıl artırdılar? Bir önceki sayımızda da yer verdiğimiz gibi, bazı bölgelerin tüketimi son derece düşük. Örneğin TÜİK, tüketim harcamalarının Kürt İllerinde son derece düşük düzeyde kaldığını açıklamıştı.

Milli Gelir

Özel tüketimi artıran asıl faktör gelir artışı değil, borç artışı. Yani insanlar borçlanarak tüketimlerini sürdürdüler. Bu borçlar da dışarıdan alınan borçların, bankalar aracılığıyla insanımıza verilen, ihtiyaç kredisi gibi kredilerden oluşuyor. Bu krediler çok yüksek düzeylere erişti. Bunların kaynağı olan toplam dış borç stoku da 400 milyar doları buluyor ve bu asla azalmıyor. Bu büyüme sadece istihdam yaratmayan (nitekim Nisan'da işsizlik oranının

Halkın %42'si borç almadan ayın sonunu getiremezken %62'si borcunu ödemekte zorlanıyor. 3.5 milyon kişi kredi borcunu ödeyemediği için kara listeye girdi. 2002 yılından bu yana milli gelirimiz cari fiyatlarla sadece 4,6 kat artarken bireysel tüketici kredileri ve kredi kartı borçlarımız tam 60 kat artmış vaziyette.

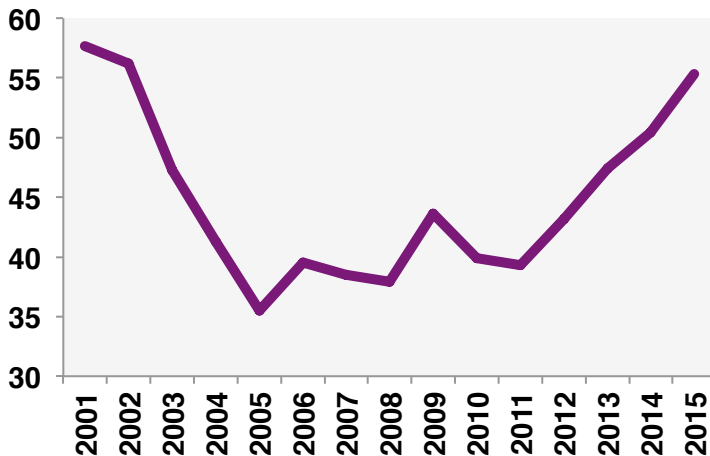
% 11'in üzerine çıktığı açıklandı), emeği ve doğayı tahrip eden ya da gelir ve servet bölüşümünü daha da adaletsiz bir hale getiren bir büyüme değil, aynı zamanda dışa bağımlı bir büyüme.

► Üretken olamayan bir ekonomi

Yani üretimin temel girdisi olan ara malı ithalatı ile ihracatı arasındaki fark giderek artıyor. Böyle olunca, yani ara malı daha fazla ithal edildiğinde dış ticaret açığı daha da büyüyor, cari açık doğuyor, şirketler ithalat için daha fazla borçlanıyor ve dövize olan ihtiyaç artıyor. Öyle ki IMF'nin Mart ayında yayımladığı Türkiye özel raporuna göre özel sektörün 2015 Ekim itibariyle döviz açığı 176 milyar doları buldu.

Bu büyüme modelinin artık sürdürülemez olduğunu IMF de bu raporunda ortaya koydu. Türkiye'de AKP iktidarlarına kadar ortalama % 18-20 civarında seyreden özel tasarruf hacmi 2010'dan bu yana % 13'ün altında seyrediyor. Ortalama yatırım düzeyi ise % 20 civarında. Yani her yıl milli gelirin % 7-8'i kadar dışarıdan kaynak sağlayamazsa ekonomi büyüyemiyor.

Türkiye Brüt Dış Borç Stoku, %

Özal'lı yıllardan bu yana zengininden, sermayedarından vergi almaktan giderek vazgeçen sistem bu politikayı AKP hükümetleri döneminde daha da derinleştirerek sürdürdü.

AKP Hükümetleri vergi almadığı finans kapitalden borç alarak ona yüksek faizlerle kaynak aktardı, böylece gelir ve servet bölüşümü eşitsizliğini devlet eliyle daha da artırdı.

► Kaynak yine işçi sınıfı

Şimdi bu modelin küresel ekonomik durgunluk koşullarında daha da sürdürülemeyeceğinin bilincine varan sermaye çevreleri ve AKP, BES'i zorunlu hale getirmeyi hedefleyen yeni düzenlemelerle bu tasarruf açığı azaltmaya çalışıyor. Bunu yaparken de faturayı her zaman olduğu gibi işçilere ve emekçilere kesiyor. Son dönemde ekonomiye ilişkin olarak yapılan düzenlemeler ve Komisyon'da görüşülmekte olan yeni "Gelir Vergisi Kanunu Tasarısı" bunu açıkça ortaya koyuyor. Hükümet bu tür bedellerin ağır olduğunu bilincinde olarak ülkede demokrasinin kırıntısını bile bırakmayacak bir otoriterleşmeyi sürdürürken, diğer yandan sınıf savaşının örtüsünü de kaldırarak, açığa çıkartıyor ■

Sermayenin Krizde Desteğe İhtiyacı var mı?

Gazetelerin ekonomi sayfaları artık şirketlerin başarı öykülerini değil, borç ve iflas haberlerini yazıyor. 2008'de ABD'de konut kredisi krizi ile başlayan, 2010'larda AB ülkelerinin yapısal olarak daha zayıf ülkelerine tahvil edilen, şimdi ise Türkiye gibi "gelişmekte olan ülkeleri" vurması beklenen küresel ekonomik kriz ile birlikte düşmanca dış politika ve iç savaş hali şirketleri gitgide daha zor bir duruma sokuyor.

► Şirketler borç batağında

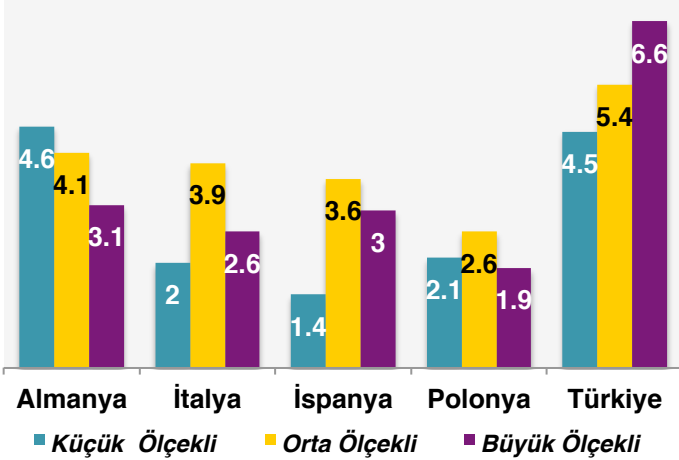
Yabancı sermaye çıkışının hızlanması ve artan kur etkisiyle, borca dayalı üretim yapan firmalar iflasa sürükleniyor. %71'ini özel şirket borçlarının oluşturduğu dış borcun milli gelire oranı 2001 krizi seviyesine, %55'lere, reel sektör döviz açığı ise 184 milyar dolara geldi. 2012 yılında iflas erteleme konulu 484 dava açılmışken, bu sayı 2013'te 654'e, 2014'te ise 720'ye yükseldi. 2015'te ise aralarında birçok ünlü şirketin de bulunduğu bini aşkın şirket iflas erteleme talebinde bulundu. Aralarında tanınmış markaların da bulunduğu birçok şirket iflas bayrağını çekiyor.

IMF ve sözde otorite iktisatçılar, kamu eliyle sermaye kesiminin güçlendirilmesini tek çözüm önerisi olarak sunuyor. Ancak sermaye kesiminin desteklenmeye ihtiyacı yoktur, zira birçok şirket borç içinde yüzse de sınıf olarak Türkiye sermayesi kârlılık oranlarında zirveye oynamaktadır.

► Kârlılıkta rekor Türkiye'nin

Türkiye'deki küçük ölçekli işletmeler Polonya ve İspanya'nın 2, İspanya'nın 3 katı kârlılığa sahiptir. Türkiye'deki orta ölçekli işletmelerin kârlılığı ise Almanya ve Fransa'dan bile daha fazladır. Büyük ölçekli firmaların kârlılığı ise Almanya, Fransa ve İspanya'daki büyük ölçekli firmalarının iki katı, İtalya ve Polonya'nınsa üç katıdır.

Şirketlerin Kârlılık Oranları, % (2002-2014)

► Teşvik cenneti

Bu da yetmezmiş gibi, sermaye kesimi AKP döneminde artan bir şekilde desteklenmeye devam etmiştir. Sermayenin aslî sorumluluğu olması gereken asgari ücret artışının %40'ı kamu kaynaklarından, yani emekçilerin vergilerinden karşılanmaktadır.

Ayrıca yine işverenin sorumluluğu olan SGK işveren primleri konusunda devamlı kamu desteği alınmaktadır. 2008'den beri süren SGK prim indirimi ile işverenin devletten aldığı miktar 42 milyar TL'dir. Önümüzdeki sene alacakları da dahil edildiğinde işverenler, asgari ücret artışının kendilerine olan maliyetinin neredeyse 3 katına yaklaşan desteği halihazırda almışlar ve almaya devam edeceklerdir.

► Vergisizlik kaide oldu

Türkiye'de şirketler zaten doğru düzgün vergi ödememektedir. Vergi gelirlerinin beşte birinden biraz fazlasını oluşturan gelir vergisinin neredeyse tamamına yakını ücretlilerin maaşından elde

edilmektedir. Buna karşılık kar payı, faiz ve kira geliri gibi sermaye geliri elde edenlerden toplanan gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payı sadece %1 civarındadır. Kurumlar Vergisi resmi oranı %20 olmasına rağmen, Türkiye'nin en büyük bankaları ve şirketlerince efektif olarak bu verginin oranı %1-2'lere hatta binde oranlara kadar gerilemiştir.

Faiz gelirlerinin vergilendirilmesi de bütünüyle finans sermaye sahiplerinden yanadır. Örneğin yıllık geliri 106.000 TL'yi aşan bir ücretli %35 oranından gelir vergisi öderken, yıllık 10 milyon mevduat faizi geliri olan bir sermayedarın vergi oranı %10'a kadar düşecektir. Ayrıca her alışverişte devlete ödenmesi için şirketlere teslim ettiğimiz KDV'nin sadece %59'u şirketlerden tahsil edilebilmiştir. Eğer bu rakam tahsil edilebilseydi 2014 ve 2015 bütçeleri açık vermeyecek, devlet de bu açığı iç piyasalardan borçlanmayacaktı.

Öte yandan, 9 Mayıs günü Türkiye ayağı yayınlanan ve şirketlerin vergi ödememek için yurt dışında açtıkları off-shore hesaplarını gösteren Panama Belgelerinde Koç, Çalık, Sabancı vb. büyük holdinglerin de olduğunun ortaya çıkması, vergi kaçırmanın bu ülkede siyasi gelenekten bağımsız bir şekilde, tüm sermaye kesimi için bir kural haline geldiğini gösteriyor.

Panama Belgelerinde Koç, Çalık, Sabancı gibi büyük holdinglerin de olması, vergi kaçırmanın siyasi gelenekten bağımsız bir şekilde tüm sermaye için bir kural haline geldiğini gösteriyor.

Evet, bir küresel kriz yaklaşıyor ve birçok şirket "zor durumdadır". Ancak yapılması gereken sermaye kesimini kamu kaynakları ile daha fazla desteklemek değil, bu kesime yüksek ve sıkı vergi uygulayıp, elde edilen kaynakları sosyal hak politikalarıyla işçi ve emekçilerin refahını arttırmaya harcamak ve demokratik bir planlama ile yeniden üretken bir ekonomi kurabilmek için katılımcı bir seferberlik başlatmaktır ■

AKP'nin İnşaatla İmtihani

2003 yılında GSMH'nin %17.6'sının oluşturan imalat sanayinin payı %15.6'ya geriledi. Aynı dönemde ise inşaat sektörü payını arttırdı. 2014'te %4 olan oran 2015'te %4.4'e çıktı. Gayrimenkul faaliyetlerinin payı ise %8.5'ten %9.7'ye çıktı. İmalat sanayi oranındaki bu düşüşü yatırımlardan takip edebilmek de mümkün.

2012-2015 arasında toplam yatırımlar içinde imalat sanayinin payı %35'den %29'a kadar geriledi. Söz konusu oran 2008 krizi öncesinde zirvesine %46'ya ulaşmış idi. İnşaat sektörüne yapılan yatırımların oranı ise %20'lerde. İnşaat sektöründeki yatırım oranları, 2008 krizi sonrasında iç pazarı canlandırmak için inşaat yatırımlarını arttıran Çin'den bile daha yüksek görünüyor. Bu durum aslında Türkiye sermayesinin yüksek karlılık oranlarının peşinden giderek üretken alanlardan daha fazla uzaklaşarak, inşaat sektörüne yöneldiğini gösteriyor. Bankaların dağıttığı tüm krediler içinde gayrimenkul şirketlerinin borçlarının payı 2010'larla birlikte astronomik olarak artmış durumda. 2000'lerin başında %3'lerde gözükken bu oran geçtiğimiz yıl itibariyle %8 olmuş durumda. Gayrimenkul şirketlerinin borçları bütün şirket borçlarının %20'si büyüklüğünde. Sektörde geri ödenemeyen borç oranı son 5 yılda 2 katına artmış durumda. 2016'nın ilk 3 ayında iflas eden şirketlerin %20'si inşaat sektöründe.

Türkiye'de konut fiyatları son 5 yılda genel olarak 2 kat arttı. Bu oranın İstanbul için 2.5 kat olduğu belirtiliyor. 2015 yılında küresel ev fiyatları endeksinin zirvesinde %18'lik artışla Türkiye bulunuyor. TÜİK verilerine göre ipotekli konut satışları 2016 Mart ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre %14.3 oranında azalmış vaziyette. Aynı dönemde ipotekli konut satışlarının oranı %33.1'e gerilemiş durumda. 2015 yılında mortgage faizlerinin %11'den %15'e yükselmiş olması da bu sonucun ortaya çıkmasında önemli bir etmen gibi görünüyor.

Kamu güvenliği ile yıkım ve zorunlu kamulaştırma arasında bağın güçlendirilmesi de AKP'nin Kürdistan'daki savaşı da kentsel rantlar yaratma amacıyla kullanma azmini gösteriyor.

► Özel harp ve inşaat

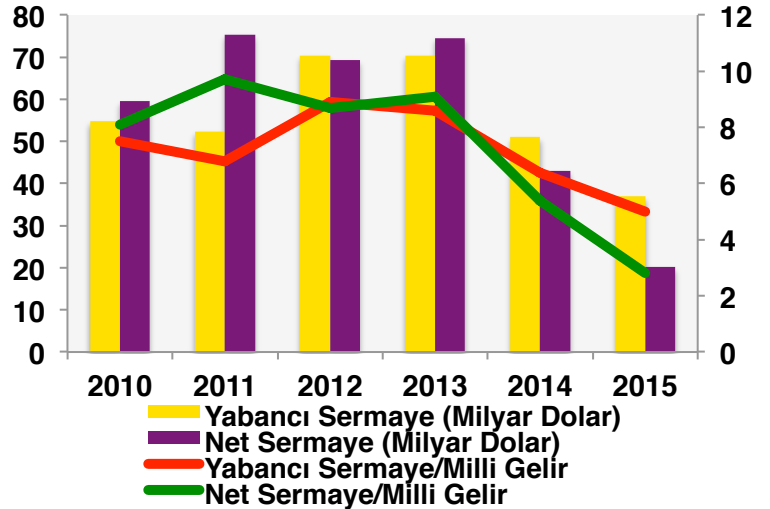
Merkez Bankası başkanının sarayın isteği doğrultusunda değişmiş olması faizler konusunda ne kadar radikal değişimler ortaya çıkaracak göreceğiz. Yeni başkan Çetinkaya, ilk faiz ayarlamasında faizlerin üst limitinde düşük bir indirim yaptı fakat bunun banka faizlerini radikal bir biçimde etkilemesi beklenmiyor.

Merkez Bankası ve hükümet şöylesi bir açmazla karşı karşıya: Türkiye'de finansal göstergelerde büyük alt üst oluşlar yaşanmaması için dışarıdan belli oranda kaynak girişi gerekiyor.

Fakat bu kısa vadeli sermaye hareketleri için ekonominin en önemli kriteri yüksek faiz-düşük enflasyon. Dolayısıyla faizleri düşürüp enflasyonu arttırmak kısa vadeli sermaye hareketlerinin getirisini azaltacağı için mali olarak bir açmaza işaret ediyor, sermaye girişinin azalması bu sefer daha astronomik faiz artışlarını gündeme getirebilir.

Grafikten de görülebileceği gibi sermaye girişlerinde zaten önemli bir düşüş yaşandı.

Türkiye: Sermaye Hareketleri

Dolayısıyla AKP daha agresif politikalarla kentsel rantlar üretmek olası bir başkanlık referandumu öncesinde hem sermaye çevrelerini hem de orta sınıfları tatmin etme basıncı ile karşı karşıya. Bunun için İstanbul'un Kuzey Ormanlarını ve Silivri bölgesinin rant değerini yükseltecek adımlar atılıyor. 3. Köprü otoyollarının devreye girmesi ve Silivri-Trakya bölgesini canlandıracak suni Boğaz projesi hayata geçirilmek isteniyor.

Son torba yasada "su yolu" düzenlemesi ile Kanal İstanbul'un inşasına başlanmasını kolaylaştıracak düzenlemeler yapıldı. Ayrıca kamu güvenliği ile yıkım ve zorunlu kamulaştırma arasında bağın güçlendirilmesi de AKP'nin Kürdistan'daki savaşı da kentsel rantlar yaratma amacıyla kullanma azmini gösteriyor.

Burada tek amacın kentsel rant yaratma aynı zamanda bir nüfus düzenlemesi yapmak olduğu da sır değil. AB ile yapılan mülteci anlaşması sonrasında Kürt nüfus yoğunluğu olan bölgelerde seyreltme amacıyla "kentsel dönüşüm" bir araç olarak kullanılabilir. ■